

Владислава Бакальчук

Національний інститут стратегічних досліджень

Етнополітичні виклики пандемії COVID-19: міжнародний та національний контексти

У статті розглянуто актуальні етнополітичні виклики, зумовлені поширенням пандемії COVID-19 та заходами політики держав щодо протидії поширення коронавірусної інфекції. Здійснено аналіз гуманітарних загроз, пов'язаних із поширенням пандемії, в етнополітичній площині на міжнародному та національному рівнях. Звернена увага на зростаючу вразливість певних етнічних та расових груп унаслідок пандемії як від самого коронавірусу, так і від соціально-економічних наслідків дій національних урядів протидії пандемії.

Метою статті є аналіз основних етнополітичних викликів пандемії COVID-19 на міжнародному та національному рівнях, а також пріоритетних цілей політики протидії негативним наслідкам поширення коронавірусу в Україні.

Серед основних викликів пандемії COVID-19 виокремлено етнополітичні наслідки пандемії, що полягають у зростаючій нерівності окремих груп меншин, дискримінації та зростанні конфліктогенного потенціалу міжетнічних/расових взаємин всередині мультикультурних суспільств. У статті наголошується на необхідності комплексного підходу до аналізу непропорційного впливу COVID-19 на вразливі групи з числа спільнот меншин та чинників, що знижують ефективність державних політик протидії пандемії.

Розглянуто етнополітичні фактори впливу пандемії COVID-19 на українське суспільство, актуальні питання формування та реалізації державної політики в етнонаціональній сфері щодо захисту уразливих груп та протидії проявам міжетнічної нетерпимості. Визначені найбільш уразливі групи, які найбільше постраждали від соціально-економічних наслідків пандемії та форми прояву міжетнічної нетерпимості в українському суспільстві за цей період. У статті зроблений висновок, що ефективність запроваджених протиепідемічних заходів національних урядів залежить від політики держави в етнополітичній сфері. Також констатується значимість подальшого аналізу та попередження етнополітичних викликів, зумовлених пандемією COVID-19 для збереження внутрішньополітичної стабільності держави та вироблення ефективної політики збереження міжнаціональної злагоди в Україні.

Ключевые слова: пандемія COVID-19, етнополітичні виклики, етнічні/расові спільноти, мультикультурні суспільства, вразливі групи, дискримінація, міжетнічна нетерпимість

Vladyslava Bakalchuk

National Institute for Strategic Studies

Ethnopolitical challenges of the COVID-19 pandemic: international and national contexts

The article considers the current ethno-political challenges caused by the spread of the COVID-19 pandemic and the measures of the state to counter the spread of coronavirus infection. The analysis of humanitarian threats is carried out posed by the spread of the pandemic in the ethno-political sphere at the international and national levels. Attention is drawn to the growing vulnerability of certain ethnic and racial groups as a result of the pandemic, both from the coronavirus itself and from the socio-economic consequences of national governments' response to the pandemic.

The aim of the article is to analyze the main ethno-political challenges of the COVID-19 pandemic at the international and national levels, as well as the priority goals of the policy to opposition the negative consequences of the spread of coronavirus in Ukraine.

The article emphasizes the need for a comprehensive approach to the analysis of the disproportionate impact of COVID-19 on "vulnerable" groups from minority communities, in particular – socio-economic factors that cause the spread of coronavirus infection in multicultural communities and reduce the effectiveness of government pandemic policies.

Among the main challenges of the COVID-19 pandemic are the ethno-political consequences of the pandemic, which are the growing inequality of certain minority groups, discrimination and the conflict-generating potential of interethnic/racial relations within multicultural societies. The article emphasizes the need for a comprehensive approach to the analysis of the disproportionate impact of COVID-19 on "vulnerable" groups from minority

communities and the growing conflict potential of interethnic / racial relations within multicultural societies.

The ethno-political factors of influence of the COVID-19 pandemic on the Ukrainian society, actual questions of formation and realization of the state policy in the ethnonational sphere concerning protection of vulnerable groups and counteraction to displays of interethnic intolerance are considered. The most vulnerable groups that have suffered the most from the socio-economic consequences of the pandemic and the forms of interethnic intolerance in Ukrainian society during this period have been identified. The article concludes that the effectiveness of the implemented anti-epidemic measures of national governments depends on the state policy in the ethno-political sphere. Also, the importance of further analysis and prevention of ethno-political challenges caused by the COVID-19 pandemic to preserve the domestic political stability of the state and develop an effective policy of preserving interethnic harmony in Ukraine is stated.

Keywords: COVID-19 pandemic, ethno-political challenges, ethnic/racial communities, multicultural societies, vulnerable groups, discrimination, interethnic intolerance

Постановка проблеми

У 21 столітті Україна, як і увесь світ, стикнулася з небаченими викликами глобальної пандемії коронавірусу, масштабний вплив і наслідки якого зачепили всі сфери життєстрою людської спільноти, етнічної зокрема. Наслідки пандемії ще тривалий час визначатимуть характер і специфіку соціального устрою спільнот в усьому світі. Окрім загроз безпеки життя, викликаних самою пандемією, важливими чинниками, що вплинули і визначили характер змін соціального устрою суспільств, стали заходи національних урядів щодо протидії пандемії коронавірусу. Соціальне дистанціювання, що набуло своєї визначальної цінності в суспільстві, та економічне падіння доходів населення поглибили кризу соціально-економічного становища вразливих груп, зокрема з числа меншин (етнічних, расових, мовних), і поставили на порядок денний необхідність аналізу та вироблення політик держав протидії негативним наслідкам пандемії в етнополітичній площині.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Наявність проблеми непропорційного впливу COVID-19 за расовою приналежністю була піднята дослідниками Тебо Р., Тран А. Вільямс В. у квітні 2020 року (Thebault та ін., 2020) щодо афроамериканців у найбільш мультикультурних округах США. Зазначене дослідження дало поштовх для проведення низки інших досліджень, орієнтованих на збір даних захворюваності та відстеження динаміки смертності від пандемії коронавірусу з числа етнічних/расових спільнот (Ledur, 2020; Cell, 2020; Khunti,

2020). Окрім статистичних досліджень, здійснюються дослідження соціально-економічних передумов непропорційного впливу на етнічні/расові спільноти у порівнянні з спільнотами «білих етнічних груп» у мультикультурних суспільствах. До кола вивчення впливу COVID-19 за етнічною/расовою приналежністю, окрім медичних досліджень впливу етнічної приналежності до ризиків захворювання на коронавірус (щодо поширеності супутніх захворювань серед зазначених верств населення), застосовуються змішані методи дослідження з метою визначення взаємодії між різними біологічними, соціальними та культурними факторами (Dhuga та Pyle, 2020). Однак, досліджень у галузі збору статистичних даних впливу COVID-19 на представництва меншин залишається вкрай мало. Окремими урядами (Канада зокрема) та експертами збір даних впливу коронавірусу за етнічною чи расовою приналежністю вважається дискримінаційним.

Натомість в доповіді ООН про вплив COVID-19 на права національних меншин міжнародними правозахисними організаціями вказується на необхідність не лише досліджень впливу COVID-19 на групи меншин, а й досліджень соціально-економічних та етнополітичних факторів пандемії на суспільства з метою вироблення ефективних політик щодо найбільш постраждалих від пандемії верств населення на національному рівні (United Nations Human Rights, 2020).

Метою статті є аналіз основних етнополітичних викликів пандемії COVID-19 на міжнародному та національному рівні, а також пріоритетних цілей політики протидії негативним наслідкам поширення коронавірусу в Україні.

Виклад основного матеріалу.

Пандемія коронавірусу поставила нові виклики мультикультурним суспільствам, актуалізуючи теми непропорційного впливу на етнічні/расові спільноти та питання системної дискримінації вразливих груп із числа меншин. З метою аналізу непропорційного впливу пандемії на етнічні/расові спільноти в середині мультикультурних суспільств започатковані дослідження на національному рівні у низці країн. У США збір даних про вплив пандемії на етнічні і расові групи населення здійснює ГО COVID на підставі співпраці з Бостонським університетським центром антирасистських досліджень (Ledur, 2020), якими також підтверджуються вразливість впливу COVID-19 на окремих категорій населення, що мають визначені расові та етнічні характеристики.

Вищий рівень смертності від COVID-19 серед етнічних/расових груп (спільнот BAME) доводить британське дослідження «Невідповідність ризику та результатів COVID-19» (Cell, 2020). Окрім схильності до зараження та впливу наслідків супутніх захворювань, дослідники виділяють наступні фактори, що, ймовірно, зумовлюють більшу вразливість етнічних/расових груп (спільнот BAME) перед викликами пандемії COVID-19, зокрема: проживання в неблагополучних районах та перенаселених домогосподарствах, працевлаштування у сферах підвищеного ризику, додаткові бар'єри у доступі до послуг, які створюються, наприклад, через культурні та мовні відмінності. Уразливість полікультурних спільнот (расових/етнічних) зафіксовано в Канаді (провінція Онтаріо) – зокрема непропорційно вищі показники захворюваності на COVID-19 та пов'язаних із ним смертей зафіксовані у більш полікультурних районах (Dhuga та Pyle, 2020).

Дослідники впливу коронавірусу на етнічні/расові спільноти меншин звертають увагу на необхідність комплексного підходу до аналізу зазначеної проблеми. Окрім супутніх медичних захворювань, які, ймовірно, частіше вражають спільноти «не білих», науковці виділяють низку соціально-економічних факторів. Зокрема, серед соціально-економічних обставин ширшого

поширення коронавірусу у спільнотах етнічних/расових спільнот дослідники (Khunti, 2020) виділяють:

- проживання в неблагополучних районах та перенаселених домогосподарствах, що потенційно збільшує ризик передачі вірусу;
- працевлаштування у сферах підвищеного ризику, що робить соціальне дистанціювання більш складним завданням;
- додаткові бар'єри у доступі до соціальних послуг, які створюються, наприклад, через культурні та мовні відмінності.

Відтак, вплив COVID-19 на групи меншин має в своїй основі складну взаємодію між різними біологічними, соціальними та культурними факторами. В доповіді ООН про вплив COVID-19 на права національних меншин (ООН з прав людини, 2020) констатується непропорційний та несприятливий вплив пандемії на національні, етнічні, релігійні та мовні спільноти меншин. Зокрема, значно вищі (у кілька разів) ризику безпеки життя порівняно з іншими групами суспільств. Фактором, що негативно вплинув на соціальний та економічний стан представників із груп меншин, стали дії урядів країн щодо протидії загрозам COVID-19. Внаслідок «локдауну» громади меншин зіткнулися з більшими наслідками економічного спаду, спричиненого пандемією.

Відтак, можна констатувати зростаючу уразливість певних етнічних та расових груп внаслідок пандемії як від самого коронавірусу, так і від соціально-економічних наслідків дій національних урядів протидії пандемії. Подолання породженої або загострення наявної нерівності в суспільстві може стати одним із пріоритетних напрямів політики урядів як на національному, так і міжнародному рівнях.

Іншим викликом, що постав через пандемію COVID-19, є загострення існуючих конфліктів та посилення конфліктогенного потенціалу латентних загроз, в етнополітичній сфері зокрема. Показовим прикладом подібного загострення стали масові антирасистські заворушення у США, жертвами яких стали як представники афроамериканців, так і представники «білої більшості» в американському суспільстві.

Згідно з новими даними (Peoples Under Threat 2020, 2020), пандемія COVID-19 погіршує вплив існуючих конфліктів та збільшує ризик масового насильства, що загрожує меншинам.

Зростання міжетнічної ксенофобії та нетерпимості на фоні COVID-19.

Соціальна дистанція в умовах пандемії набула вагомого значення у вимірі гуманітарної безпеки. Це явище вплинуло на характер взаємовідносин у суспільствах, інтенсифікувавши приклади як позитивних практик (волонтерські проекти взаємодопомоги, підтримки уразливих груп, інформаційні кампанії у соціальних мережах, тощо), так і негативних.

Серед негативних чинників, спричинених соціальним дистанціюванням, стало зростання ісламофобії, ксенофобії, поширення мови ворожнечі щодо окремих етнічних груп, стереотипів, прихильників «теорії змов» у світі. Про появу «нової унікальної світової хвилі антисемітизму» йдеться у Спеціальному звіті Центру Кантора при Університеті Тель-Авіва (Kantor Center, 2020). У дослідженні констатується, що пандемія COVID-19 розгорнула унікальну світову хвилю антисемітизму, яка включає цілу низку упереджень, що мають один спільний елемент: євреї, сіоністи та/або держава Ізраїль винні в пандемії та/або виграють від неї. Слід зазначити, що характерним наслідком зростання упереджень та нетерпимості за етнічними упередженнями є їх вплив на динаміку злочинів на ґрунті групової нетерпимості. Таким резонансним інцидентом у Європі за період пандемії COVID-19 став напад на синагогу у столиці Австрії Відні 2 листопада 2020 року – терористичний акт, внаслідок якого загинуло сім осіб. На рівні європейських національних урядів питання політики протидії антисемітизму та захисті єврейських спільнот набуває особливого значення в умовах в період всесвітньої пандемії коронавірусу.

Про зростання ісламофобських та антисемітських настроїв, спричинених пандемією свідчать дані дослідження у Великобританії (Freeman, 2020). Так в опитуванні «Оксфордське пояснення коронавірусу» (OCEANS) виявлена суспільна тенденція звинувачення

мусульман у поширенні вірусу як «напад на західні цінності». У дослідженні також констатується, що прихильники теорій змов не схильні притримуватись загально визнаних протиепідеміологічних мір та урядових заходів протидії пандемії. Водночас, запровадження додаткових обмежень через спалах захворюваності на коронавірус у низці районів півночі Англії із значною часткою ісламського населення викликало значне обурення місцевих мусульманських громад, які звинувачували уряд Великобританії в упередженні, що саме етнічні меншини поширюють коронавірусну інфекцію та недотримуються принципів пандемії.

Ефективність запроваджених протиепідемічних заходів національних урядів також значною мірою залежить від ефективності та дієвості політики в етнополітичній сфері. Проведення національними урядами політики інформування населення про ризики та заходи протидії захворюваності на коронавірусну інфекцію унаочило необхідність врахування специфіки мовно-культурних груп мультикультурних суспільств. Необхідність подання інформації про COVID-19 мовою етнічних/расових спільнот як мовою «доступною для розуміння» стало складовою проведення дієвої політики з інформування населення про пандемію (Crnić-Grotić, 2020). Найбільш уразливими групами стають місця компактного проживання етнічних спільнот з низькою інтегрованістю у суспільство, зокрема й такі групи, як особи без громадянства, біженці, нелегальні працівники.

Захист соціально вразливих етнічних/расових спільнот, протидія міжетнічним/расовим стереотипам і ксенофобії, а також врахування культурних відмінностей в політиці інформування про ризики і заходи профілактики зараження коронавірусу – питання, що актуалізуються на порядку денному як національних урядів, так і міжнародних правозахисних організацій.

Етнополітичні фактори впливу пандемії COVID-19 в Україні.

Гуманітарні виклики пандемії постали перед українською державою на фоні викликів, зумовлених військовою агресією РФ, порушення прав та переслідування

українських громадян на окупованих територіях, появу внутрішньо переміщених осіб в українському суспільстві, забезпечення прав громадян у сірій зоні збройного конфлікту. Для більшості громадян України питання національної безпеки держави стало вагомим щодо викликів пандемії COVID-19. Так, відповідно до даних соціологічного опитування щодо співвідношення викликів пандемії щодо питань національної безпеки (Onuch та ін., 2020): необхідно зробити все, щоб зупинити коронавірус, незалежно від того, як це вплине на безпеку й територіальну цілісність України – 20.10%, необхідно уникати кроків, які могли б допомогти зупинити поширення коронавірусу, але завдали б надто великої шкоди безпеці й територіальній цілісності України – 38.08%, необхідно надавати перевагу забезпеченню безпеки й територіальній цілісності України, а не протидії поширенню коронавірусу – 26.17%, ВС – 14.5%. Водночас фактори етнополітичної стабільності держави є вагомим складовою викликів як збройної агресії проти України, так і пандемії коронавірусу, наслідки чого матимуть визначальний вплив порядку денного розвитку та стійкості держави у найближчій перспективі.

Виклики пандемії COVID-19 в етнополітичній площині обумовлені чинниками:

- тривалої інституційної трансформації центрального органу державної етнонаціональної політики та фактичної паралізації діяльності консультативно-дорадчих організацій з питань етнічних меншин при органах центральної влади;
- соціально-економічними наслідками впровадження локдауну, що мав потенційно більш негативний вплив на етнічні спільноти компактного проживання в депресивних районах країни;
- зростання нерівності, породженої пандемією, у становищі національних меншин зумовлено погіршенням їх доступу до освіти (через впровадження дистанційної форми навчання), медичного та соціального обслуговування.

Ситуація з пандемією коронавірусу унаочнила прогалини державної політики щодо інформування соціально вразливих

верств населення про небезпеку зараження та необхідності дотримання карантинних і санітарних заходів, а також забезпечення необхідними засобами безпеки соціальних верств населення з числа меншин, зокрема з числа ромів, які опинилися на межі виживання. Натомість активну підтримку уразливих етнічних спільнот у період пандемії здійснювали громадські організації, що опікуються правами національних меншин. Зокрема, кампанії забезпечення гуманітарною допомогою громадські організації проводили серед єврейських громад на лінії розмежування Сходу України, в місцях компактного проживання гагаузів на Півдні України, угорців у Закарпатській області, а також місцях компактного проживання ромських спільнот, включно з місцями їх тимчасового проживання.

Найбільш вразливими до соціальних наслідків пандемії стали представники ромського населення, зокрема щодо проявів дискримінації, зростання якої спостерігалось від часу запровадження карантинних заходів. Ромська громада в Україні визнана найбільш постраждалою етнічною спільнотою через наслідки пандемії та урядові заходи протидії (УВКПЛ та ММПЛУ, 2020; ООН, 2020). У доповіді констатуються ризики особливої небезпеки пандемії COVID-19 для ромів через погіршення їх соціально-економічного становища, доступу до соціальних, медичних, брак тестувань та неналежних санітарних умов, тощо. Також відзначається стурбованість фактами ксенофобії та нетерпимості до ромів на фоні пандемії в Україні. Зростання проявів насильства щодо ромів в Україні стало підставою звернення до України Міжнародної групи прав меншин щодо необхідності вжити швидких, всебічних заходів для припинення зростаючої культури насильства проти ромів (Minority Rights Group, 2020).

На тлі пандемії наявні, усталені в українському суспільстві, упередження щодо ромської спільноти сприяли появі тенденції в соціальних мережах розповсюдження контенту щодо загроз поширення коронавірусної інфекції від ромів, випадки поширення мови ворожнечі посадовими особами та значна підтримка місцевих груп соціальних мереж щодо проявів таких інцидентів. Відтак, можна

констатувати, що пандемія COVID-19 також спровокувала в українському суспільстві зростання міжетнічних упереджень щодо загроз поширення коронавірусної інфекції в українському суспільстві, наслідком яких, зокрема, став напад на тимчасове поселення ромської сім'ї у Києві 29 квітня 2020 року. Безпекові виклики пандемії також негативно вплинули на конфліктогенний потенціал суспільних взаємин у період традиційного щорічного паломництва хасидів до могили цадика Нахмана (м. Умань). Негативний вплив пандемії COVID-19 на характер взаємовідносин між спільнотами всередині суспільств у світі, може інтенсифікувати конфліктогенний потенціал міжетнічних відносин і в українському суспільстві.

Водночас, на тлі пандемії COVID-19, в Україні вдалось уникнути зростання прямих проявів антисемітизму (ОСОУ, 2021) – впродовж 2020 року було зафіксовано 49 випадків антисемітизму, на відміну від 56 у 2019 році. Однак, наявність інцидентів, що мали характер фізичного насильства, а також інцидентів, які були відсутні у попередньому році (напади на синагоги у Вінниці та Маріуполі, спроба підпалу синагоги в Херсоні, зростання мови ворожнечі на ґрунті антисемітизму), вимагає вироблення чіткої політики держави щодо протидії проявам на ґрунті міжетнічної нетерпимості, антисемітизму зокрема.

Відтак, можна говорити про можливе зростання соціальної дистанції за етнічними критеріями до окремих груп меншин, що матиме вплив і на рівень міжетнічної толерантності в умовах поширення коронавірусу. Важливим зовнішнім фактором, що обумовлює уразливість української держави до негативних наслідків пандемії, є російська агресія проти України, складовою якої є здійснення активних кроків із дестабілізації внутрішньополітичної ситуації в Україні, спрямовані на загострення міжетнічних відносин в Україні, посилення недовіри між різними етнічними групами до органів державної влади та впроваджених в Україні реформ. Активними є зусилля РФ щодо погіршення двосторонніх відносин та дискредитації на міжнародному рівні України через політичні спекуляції на темі поширення в Україні антисемітизму та поширення дезінформації про порушення

прав національних меншин. Зазначені фактори актуалізують необхідність врахування етнополітичних викликів пандемії COVID-19 у заходах державної політики протидії поширенню пандемії та подоланні негативних наслідків її впливу на українське суспільство.

Висновки

Етнополітичні наслідки пандемії COVID-19 лише починають досліджуватись, однак їх вплив вже на сучасному етапі актуалізував нові виклики та загрози мультикультурним спільнотам: зростання нерівності та дискримінації окремих спільнот меншин, зростання конфліктогенного потенціалу міжетнічних/расових взаємин у суспільствах, ксенофобії та нетерпимості. Наявні дослідження демонструють значно більшу уразливість етнічних/расових спільнот у мультикультурних суспільствах, що зумовлено низкою несприятливих соціально-економічних факторів їх суспільного становища, культурними та мовними відмінностями. Світова пандемія зумовила значно вищі ризики захворювання на COVID-19 серед таких спільнот, що вимагає від національних урядів необхідності впровадження відповідних заходів політики позитивних дій у сфері забезпечення медичного обслуговування та соціального забезпечення. Політика протидії пандемії COVID-19 на національному рівні повинна також враховувати культурні та мовні відмінності мультикультурних суспільств у рамках проведення інформаційних кампаній щодо пандемії COVID-19. Тенденція зростання на міжнародній арені проявів міжетнічної нетерпимості, упереджень про особливі ризики поширення коронавірусної інфекції окремими етнічними/расовими групами значно посилює конфліктогенний потенціал всередині мультикультурних суспільств. Подолання зростаючої нерівності та забезпечення прав національних меншин, сприяння толерантності і захисту уразливих груп із числа етнічних меншин – питання, які можуть стати одними з пріоритетних у ближчій перспективі. Світові тренди, які вносять актуальні пріоритети вирішення глобальних проблем розвитку людства, матимуть вплив на національні політики, зокрема в Україні.

Світова пандемія також зумовила в Україні

диспропорційний вплив на соціально-економічне становище окремих етнічних груп та проявів міжетнічної нетерпимості. Розробка дієвих заходів протидії поширенню та подоланню негативних наслідків пандемії COVID-19 в Україні потребує врахування її етнополітичних викликів. Подальший

аналіз етнополітичних наслідків пандемії COVID-19 на українське суспільство важливе з огляду на необхідність збереження внутрішньополітичної стабільності держави в умовах зовнішньої військової агресії та вироблення ефективної політики збереження міжнаціональної злагоди в Україні.

REFERENCES

- Cell, E. (2020). Disparities in the risk and outcomes of COVID-19. *assets.publishing.service.gov.uk*. Retrieved from https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/908434/Disparities_in_the_risk_and_outcomes_of_COVID_August_2020_update.pdf.
- Crnić-Grotić, V. (n.d.). Minority languages matter – especially in a health crisis. Council of Europe. *www.coe.int*. Retrieved from <https://www.coe.int/en/web/portal/covid-19-minority-languages>.
- Dhuga, G., & Pyle, G. (2020, July 17). The Racial Disparities of COVID-19. *covid19resources.ca*. Retrieved from https://covid19resources.ca/explained/explained_car.html.
- Freeman, D. (2020, May 22). Conspiracy beliefs reduce the following of government coronavirus guidance. *www.ox.ac.uk*. Retrieved from <https://www.ox.ac.uk/news/2020-05-22-conspiracy-beliefs-reduces-following-government-coronavirus-guidance>.
- Khunti, K., Kumar, A. S., Pareek, M., & Hanif, W. (2020). Is ethnicity linked to incidence or outcomes of covid-19. *www.bmj.com*. Retrieved from <https://www.bmj.com/content/bmj/369/bmj.m1548.full.pdf>.
- Ledur, J. (2020). COVID-19 is affecting Black, Indigenous, Latinx, and other people of color the most. (The COVID Tracking Project & The Boston University Center for Antiracist Research.). *covidtracking.com* Retrieved from <https://covidtracking.com/race>.
- Minority Rights Group urges Ukraine to take swift, comprehensive action to end the growing culture of mob violence against the Roma. *minorityrights.org*. Retrieved from <https://minorityrights.org/2020/09/03/roma-ukraine/>
- Onuch, O., Kulyk, V., Hale, H., & Sasse, G. (2020, April). Identity and Borders in Flux (IBIF): The Case of Ukraine. IBIF Project Report: National Representative Survey of the Ukrainian Population. *ibifukraine.files.wordpress.com* Retrieved from https://ibifukraine.files.wordpress.com/2020/08/ibif_april-2020_omnibus_summary_statistics_and_technical-report_20200510_oo.pdf.
- Peoples Under Threat 2020: COVID-19 worsens conflicts and threatens minorities (2020, June 24). Minority Rights Group International and the Ceasefire Centre for Civilian Rights. *minorityrights.org*. Retrieved from <https://minorityrights.org/2020/06/24/put-2020/>.
- The COVID-19 pandemic has unleashed a unique worldwide wave of antisemitism. A special report from the Kantor Center at Tel Aviv University. (2020). T. Naamat (Ed.). *en-humanities.tau.ac.il*. Retrieved from https://en-humanities.tau.ac.il/sites/humanities_en.tau.ac.il/files/media_server/humanities/kantor/Kantor%20Report%202020_130820.pdf.
- Thebault, R, Ba Tran, A., & Williams, V. (2020). The coronavirus is infecting and killing black Americans at an alarmingly high rate. *www.washingtonpost.com*. Retrieved from <https://www.washingtonpost.com/nation/2020/04/07/coronavirus-is-infecting-killing-black-americans-an-alarmingly-high-rate-post-analysis-shows>.
- UN. Dopovid shchodo situatsii z pravamy liudyny v Ukraini (16 liutoho – 31 lypnia 2020 r.) [Report on the human rights situation in Ukraine (February 16 – July 31, 2020)]. *ukraine.un.org*. URL: https://ukraine.un.org/sites/default/files/2020-09/30thReportUkraine_UA.pdf [in Ukrainian].
- United jewish community of Ukraine. (2021). Anti-Semitism in Ukraine Report for 2020. *jew.org.ua*. URL: https://jew.org.ua/images/pdf/Anti-Semitism_in_Ukraine_2020.pdf [in Ukrainian].
- United Nations Human Rights. (2020). Covid-19 and minority right: overview and promising practices. 2020. *www.ohchr.org*. Retrieved from https://www.ohchr.org/Documents/Issues/Minorities/OHCHRGuidance_COVID19_MinoritiesRights.pdf.
- Vplyv pandemii COVID-19 na prava romiv v Ukraini [The impact of the COVID-19 pandemic on Roma rights in Ukraine]. (2020, June 3). *www.un.org.ua*/URL: <http://www.un.org.ua/images/documents/4933/BN%20C19%20Roma%20UKR.pdf?fbclid=IwAR0aEltKX> [in Ukrainian].

Bakalchuk Vladyslava

Ph.D., <https://orcid.org/0000-0001-7723-6802>, vlada.bak@gmail.com

Стаття надійшла / Article arrived: 15.02.2021

Схвалено до друку / Accepted: 16.03.2021